

Stóran týdning at geva náttúru og umhvørvi ans

– Við skilagóðum atgerðum ber vanliga til at menna samfelagið og samstundis tryggja, at neyðugu atlitini verða sýnd náttúru og umhvørvi. Á henda hátt ber til at varðveita stórbæru føroysku náttúruna, segði Eyðun Eltjør í røðu, hann helt á Sandoyarstevnuni í Skálavík seinasta vikuskiftið

Góðu áhoyrarar,

Fyrst fari eg at takka fyrireikarunum fyri at hava boðið mær suður higar til oyggjastevnu tykkara. Tað var her í oynni, at fyrsti fólkafundurinn varð hildin fyri meira enn hundráð árum síðani og tað er hugaligt, at ungmannafelagið í bygðini, Keldan, tekur tættin uppáttur ídag.

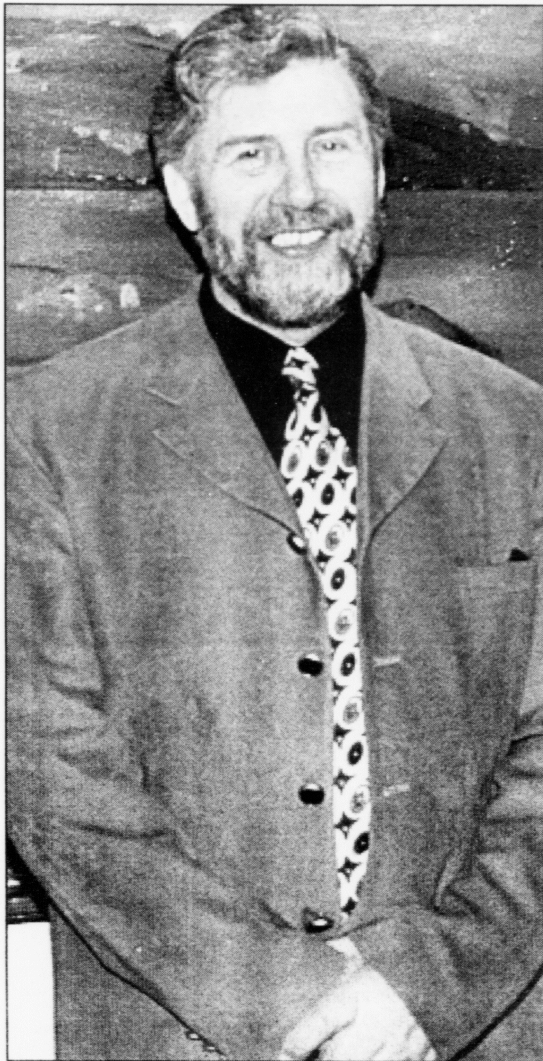
Eisini havi eg verið so heppin at siglt saman við fleiri skálvikingum og monnum aðrastaðni úr oynni.

Bygdamaður tykkara, skaldið Heðin Brú, letur søguna Fjallaskuggan enda við, at børnini spyrja pápan: "Nær verður summur?" Og pápin svarar: "Tá ið fjallaskuggin undir Heiðafjalli er uppi, tá eingin svartur flóki bolar undir fjallinum longur". Síðani leggur rithøvundurin afturat: So fóru vit heim at biða eftir summri.

Eri ikki staðkendur her um leiðir og veit tí heldur ikki, hvussu langt tað lifur á árið, áðrenn skuggin aftur sæst undir Heiðafjalli. Hugsu vit um samfelagslig viðurskipti, mugu vit tó ástanda, at summarið er stutt, tí sjáldan eru viðurskiptini soleiðis, at tað ikki eru skýggj á luftini og skuggar undir fjøllunum.

Fyri fáu árum síðani var okkara samfelag í svárlari búskaparkreppu. Sólín stóð lágt og skuggarnir vóru langir. Vantandi fiskiskapur, arbeiðsloysi og beinherð krøv um afturgjalding av gamlari skuld gjørdi tað óliviligt hjá mongum. Serliga hart raktar vóru bygdir og oyggjar, ið eru tætt knýttar at okkara høvuðsvinnu. Størsta samfelagsliga vanlagan var kortini fráflytingin, ið fleiri familjur, ja kanska heilar bygdir, enn kenna svidan av.

Sandoyggjin var hart rakt, tí í tíðarskeiðinum frá 1990 til 1998 minkaði fólkatalið í oynni við 16,5%, meðan minkingin í Føroyum sum heild var umleið 5,6%. Tað báðu 1658 fólk í

Sandoyinni í 1990, meðan talið í 1997 var komið niður á 1349.

Í søguni fóru faðir og børn heim at biða eftir summrinum. Sagan speglar soleiðis eina tíð, tá stundir vóru at biða - og kann vera ein áminning um, at tilveran líkist árstíðunum: tað er myrkari og ljósari tíðir. Vit høvdu ikki stundir og ráð at biða eftir, at kreppan loysti seg sjálv, men tóku ógvuslig tøk fyri at menna samfelagið aftur. Um tað eru tiltøkini ella skaparans signing við øktum fiskiskapi ella ein blanding av hesum, ið førdu okkum aftur á kós, kunnu vit kjakast um.

Ásannast má kortini, at búskaparliga gongur betri, bæði hjá tí einstaka, virkum og samfelag. Eisini her í oynni er meira virkseimi og sambært fjølmiðlunum eru úrslitini ikki av leið. Fólkatalið í Føroyum er aftur farið at vaksna, men enn eru tað serliga miðstaðarókið og

– Ein kára um vatnorkuútbýgging í Eysturoy ella laksaaling á vøtnum í Suðuroy kann virka forðandi fyri felagið, ið skal undir verkætlanina. Hinvegin eru slíkar kærur við til at økja almennu tilvitanina um virkseimið, sum farið verður undir, segði Eyðun Eltjør

høvuðsstaðurin, ið draga fólk til sín. Tó kvinkar rætta vegin í Sandoyinni eisini, tí 31. mars í ár báðu 1400 fólk aftur í oynni. Heldur búskaparliga framgongdin á, verður fólkatalið í oynni helst at vaksna uppáftur meira. Vónandi kunnu betraðu ferðamøguleikarnir, sum nýggja Sandoyarferjan fer at geva, eisini gera tað hugaligari hjá ungfolki at búsetast í oynni.

Brúka vit myndina frá søguni hjá Heðini Brú, kunnu vit siga, at búskaparliga stendur sólín høgt — og skuggarnir eru fáir, sjálvt um onkur svartur flóki enn bolar undir fjøllunum. Fari at lata onnur hugsu um pris- og lønarvøkstur við versnandi kappingarføri sum avleiðing, meðan eg hugsi um ein flóka, ið hevur við ein part av mínum málseki - umhvørvismálina - at gera.

Síðani fyrru helvt av áttatiárum er nógv gjørt fyri at betra um reinhaldið av okkara bygðum og býum. Vit hava fingið eina væl virkandi innsavning av burturkasti við tilknýti til brennistøðir og tyrvingarpláss, og bæði fjøra og hagi eru sum heild ruddilgari nú enn fyri 10 — 15 árum síðani. Í kjalarvørrinum á búskaparligu framgongdini økist burturkastið almikið, og nú meina okkara brennistøðir ikki at arbeiða undan. Burturkastið verður tibetur savnað, soleiðis at tað ikki skemmar náttúruna. Umboð fyri okkara brennistøðir eru nú farin undir at kanna, hvørjir móguleikar eru fyri t.d. at endurvinna partar av burturkastinum.

Eingin skipað innsavning er av burturkasti frá skipum, og tað hendir, at slíkt verður tveitt fyri borð. Nøgdirnar av burturkasti frá skipum eru vaksandi, og spell er, um havið verður brúkt sum kóstur.

Vit eiga eisini at stríðast móti dálking frá stóru iðnaðarokjnum á meginlandinum". Sjálvandi skulu vit gera vart við hesa dálkingina, tí m.a. kyksilvur- og PCB-kanningarnar av grinda-hvali hava vist, at iðnaðardálkingin ávirkar okkum almikið.

Grindahvalurin, ein partur av okkara náttúru tilfeingi, sum vit í øldir hava livjargað okkum við, er kanska ikki hóskandi sum mannafoði longur. Dálkingin av havinum er saman við luftdálkingini og vakstrar-húsárinum domi um, at dálkingin er global, og at verulig umhvørvisverja bara kann gerast við skilagóðum altjóða samstarvi.

Við ætlanunum um Føroyar sum fullveldi er tað sjálvsagt, at vit verða úttanríkispolitiskt meira virkin.

Fyri umhvørvismálina merkir hetta, at vit foroyingar sjálvir eiga at gera okkara sjónarmið og áhugamál galdandi í altjóða samstarvi um umhvørvismál. Serliga, tá talan er um mál, ið hava týdning fyri okkara livi-umstøður.

Har sum vit menniskju virka og livja, har gera vit inntriv í náttúruna so ella so. Kortini eigur tað at bera til at liva í samljóði við náttúruna og við virðing fyri tilfeinginum, sum okkara ættarlið hevur fingið at um-sita.

Vit kunnu vera ósamd um neyvaru lutirnar í einum umhvørvis- og tilfeingispolitikki,

t.d. um hvar markið fyri einum livfæðiliga ráðilgum veiðirýsti liggur, ella nær ein ávis verkætlan er somikið skemmandi fyri náttúruna, at hon átti at verið steðgað. Her ræður, sum í so mongum av lívsins viðurskiptum, um at finna eina javnvág.

Tað, sum eftir mínum tykki hevur alstóran týdning, er, at tað í samfelag okkara eru einstaklingar, myndugleikar og feløg, ið geva umhvørvinum og náttúruni ans. Somuleiðis hevur tað týdning, at skaptir eru fólkakæðisligir móguleikar fyri at seta spurnar-tekin við ymiskar verkætlanir.

Ein kára um vatnorkuútbýgging í Eysturoy ella laksaaling á vøtnum í Suðuroy kann virka forðandi fyri felagið, ið skal undir verkætlanina. Hinvegin eru slíkar kærur við til at økja almennu tilvitanina um virkseimið, sum farið verður undir. Stundum fara slíkar kærur eisini til, at verkætlanirnar verða gjøgnumfóðar við størri varsemi. Við skilagóðum atgerðum ber vanliga til at menna samfelagið og samstundis tryggja, at neyðugu atlitini verða sýnd náttúru og umhvørvi.

Á henda hátt ber til at varðveita stórbæru føroysku náttúruna.

Okkara fjøll, ár og vøtn, firðir og sund, býir og bygdir eru sannir gimsteinar, sum vit eiga at rokja og fara væl um. Húsað vit skilagott og fara væl um okkara tilfeingi, kunnu vit skapa okkum trivna og lívsfor fyri okkum og okkara eftirkomarar.

Við slíkum hugburði kunnu vit líta fram eftir.

Fyrst í hesi øldini stóð ein ungur maður norðuri á landi, í Føglulíð; norðoyggjarnar aftanfyri, kagar inn í Eysturoynna, hyggur so langt suður, sum eyga rokkur, og hugsar um "Tú al-fagra land mitt", móguleiga hann hevur hugsað — "Hvussu skal eg taka ímóti hesi nýggju øld?". Vit spyrja eisini, hvussu við okkum, nú vit fara inn í ár 2000? Á 2000 trupulleiki verður havdur á munni, og fremmandafólk banka á dyr okkar fyri at vera við í einari móguligari komandi oljuvinnu.

Lat okkum taka við tí avbjóðing, sum kemur, eins og hann, Simun av Skarði, gjørdi, tá hann segði:

Eg nígi tí niður í bøn til tín, Gud: Hin heilagi friður mær falli í lut!

Lat sál mína tváa sær í tíni dyrd!

So torir hon vága

• av Gudi væl skírd — at bera tað merkið, sum eyðkennir verkið, ið varðveitir Føroyar, mitt land!

So skal tað hepnast.

Takk fyri.

Eyðun Eltjør,
landsstýrismaður